

1.5. DE OPVATTINGEN VAN SLOBODA OVER MUZIKALE BEGAAFDHEID.

JOHN SLOBODA gelooft niet in het bestaan van muzikale begaafdheid in de zin van een talent dat van bij de geboorte vastligt. Muzikaal talent dat erfelijk vastgelegd is, bestaat volgens hem niet.

Laat ons uitgaan van de volgende situatie:

als je aan 2 kinderen van 5 jaar vraagt om een melodie na te zingen, dan kan het gebeuren dat kind A de melodie levendig en correct kan nazingen na 1 beluistering. Kind B luistert verschillende keren naar de melodie maar de weergave blijft aarzelend en onnauwkeurig.

Hoe kan je een dergelijk verschil verklaren?

Vaak worden de verschillen verklaard vanuit een verschil in muzikale begaafdheid.

Sloboda geeft echter als mogelijke verklaring dat de kinderen even "getalenteerd" zijn, dus dezelfde aangeboren vermogens of geschiktheid voor muziek bezitten. De verschillen in prestaties kunnen toegeschreven worden aan verschillende kennisverwerkende structuren en strategieën voor het omgaan met muziek, die zij zich al voor de test eigen gemaakt hebben.

Bewijskracht voor een dergelijke visie

1. Het is uiterst moeilijk om bewijzen te vinden voor erfelijke verschillen in specifieke intellectuele en mentale eigenschappen. Men heeft bv. nog geen "gen" kunnen identificeren dat samenhangt met hoge vaardigheidsniveaus.
2. Anderzijds zijn er vele aanwijzingen dat verschillen in ervaringen in de vroege kinderjaren een diepgaand effect kunnen hebben op later functioneren. Kinderen kunnen een voorkeur ontwikkelen voor muziek als gevolg van aangename associaties of ervaringen met succes. Ze gaan bv. meer zingen of dansen of vragen om muziek.

Sloboda denkt niet dat een buitengewone voorkeur voor muzikale geluiden bij kinderen aangeboren is maar dat vroege voorkeuren zich ontwikkelen als gevolg van positieve of negatieve ervaringen; ervaringen die het kind aanzetten tot het ondernemen of laten van bepaalde activiteiten. Dit zijn in essentie emotionele factoren. Positieve of negatieve ervaringen kunnen zeer persoonlijk zijn en hoeven niet opgemerkt te worden door anderen.

Het is dus niet gerechtvaardigd te concluderen dat 2 kinderen die verschillen in muzikaal gedrag, ook verschillen in muzikaal talent; tenminste als we onder talent een overgeërfd of aangeboren verschil in capaciteiten verstaan.

Elke test van muzikale begaafdheid meet dan ook feitelijke prestaties en niet het potentieel! Het is natuurlijk waar dat een goed opgezette test toekomstige prestaties tot op een zekere hoogte kan voorspellen. De verklaring is eenvoudig: kinderen die al voorliggen, zullen waarschijnlijk blijven voorliggen als de omstandigheden niet veranderen.

We moeten in pedagogisch opzicht trouwens oppassen voor het "self-fulfilling effect" dat het toedichten van talent op mensen heeft.

Sloboda beweert dat de overgrote meerderheid van de bevolking op tienjarige leeftijd een bepaalde gemeenschappelijke muzikale vaardigheid heeft verworven, ongeacht de formele muzikale training en ongeacht de prestaties op een muziekinstrument.

Gemeenschappelijk aan alle muzikale gedragingen vindt hij de vaardigheid om muziek te begrijpen, de vaardigheid om muzikale structuren te ontdekken en te gebruiken bij het omgaan met muziek. In die zin legt Sloboda verband met taal.

Iemand begrijpt muziek als hij de volgende vaardigheden bezit:

1. het beter reproduceren van muziek die men begrijpt dan muziek die men niet begrijpt (bv. afkomstig uit een andere cultuur);
2. als men vraagt om een melodie te reproduceren die net gehoord is, bij geheugenproblemen substituties maken die grammaticaal aanvaardbaar zijn;
3. beoordelen of bepaalde toonreeksen al dan niet acceptabel zijn volgens de culturele regels, bv. disharmonieën of onafgewerkte cadensen ontdekken;
4. identificeren van de stemming of emotie van een bepaald muziekwerk.

Welke factoren bepalen nu of je een goed muzikaal uitvoerder wordt?

Sloboda onderscheidt 3 factoren (die in een topmusicus samenvallen):

1. genetische factoren, bv. het stemapparaat van een operazanger;
2. technische vaardigheden, bv. snel en regelmatig piano spelen vereist een zeer hoge ontwikkeling van controlesystemen voor het uitvoeren van hand- en vingerbewegingen;
3. expressieve vaardigheid. Hoe beter men de muziek begrijpt, des te

expressiever kan de uitvoering zijn. De expressiviteit in uitvoering toont zich in fluctuaties in tempo, dynamiek,

Kritische bemerking

Sloboda beweert dat muzikale begaafdheid niet aangeboren is en dat muzikale prestaties beïnvloed worden door de allervroegste ervaringen met muziek. Als bewijs haalt hij aan dat de geneeskunde nog geen gen heeft kunnen identificeren dat verantwoordelijk is voor muzikale begaafdheid. Hij gaat hier wel ver in zijn redenering. Het is niet omdat de geneeskunde het bestaan van het gen nog niet kan identificeren, dat het gen niet bestaat.

We sluiten ons eerder aan bij de stelling van Bentley die muzikale begaafdheid ziet als het gevolg van zowel erfelijke als omgevingsfactoren.

THERE IS NO SUCH THING AS A TALENT. Dat is de opzienbarende stelling van drie Britse psychologen in het vermaarde wetenschappelijke tijdschrift *Behavioral and Brain Sciences*. Oefening en training zouden evengoed leiden tot uitzonderlijke prestaties. De mythe van de wonderkindjes is doorprikt.

Uitzonderlijke prestaties in de sport, wiskunde, muziek, vreemde talen, wetenschap, kunsten, enzovoort gaan altijd samen met een vrijwel even uitzonderlijke mate van oefening en training. Bestaat er dan nog wel zoiets als talent?, vragen de drie psychologen Michael Howe, Jane Davidson en John Sloboda zich af. Geloven in 'talent' is niet irrationeel, maar dat talent belangrijker zou zijn dan training en oefening valt niet te bewijzen, aldus Howe.

GARANTIE VOOR SUCCES

Voor kinderen die al op jonge leeftijd als 'getalenteerd' worden beschouwd, zullen aanmoediging en stimulering werken, maar voor al die andere kinderen betekent het 'geloof' in 'talent' dat hun capaciteiten niet naar waarde worden geschat en niet worden ontwikkeld. Volgens de drie psychologen is dit niet rechtvaardig of wetenschappelijk verantwoord. Maar wat is de waarde van oefening en training? Kan in principe iedereen alles,

als hij of zij maar genoeg oefent? Een belangrijk argument van Howe tegen het 'talentgeloof' is dat uit onderzoek onder Engelse muziekschoolleerlingen bleek dat zeer succesvolle musici evenlang moesten oefenen om te kunnen slagen voor de periodieke examens op de muziekschool als minder succesvolle. Ook alle grote componisten uit de muziekgeschiedenis hadden een zeer lange oefenperiode achter de rug voordat ze hun eerste meesterwerk schreven. Mozart bijvoorbeeld, schreef zijn eerste meesterwerk als hij al 21 jaar was, nadat hij 16 jaar uitsluitend met muziek bezig was. Ook de uitzonderlijke vermogens van autisten, de zogenaamde 'idiots savants', zijn waarschijnlijk te verklaren door hun obsessieve oefening en concentratievermogen.

ONCONTROLEERBAAR

Een vermeend kenmerk van talent is dat het zich zeer vroeg in de ontwikkeling van een kind manifesteert. Daar bestaan heel wat verhalen over. Er zou een kind bestaan

dat al op 5 maanden praatte en vijf talen sprak op zijn derde. De pianist Arthur Rubenstein zou al piano hebben kunnen spelen voordat hij kon praten. Uitzonderlijke prestaties maar wel oncontroleerbaar, oordelen Howe, Davidson en Sloboda. Volgens hen zijn die kinderen sterk gestimuleerd door de ouders.

Een ander argument tegen het 'talentgeloof' is het almaar stijgende niveau van prestaties. Recente pianostukken zijn moeilijker dan oudere en stukken die vroeger 'onspeelbaar' werden geacht zijn nu standaardrepertoire, zoals de composities van de 'duivelsviolinist' Paganini. De wonderkinderen van weleer zijn vandaag de dag vrij normaal. Als we dit 'talentgeloof' opzij schuiven voor 'inzet', bestaat er natuurlijk wel geen uitvlucht meer om te falen in een of ander project.

BD

1.6.WIE WORDT TOPMUSICUS?

1. Oefening baart kunst.

Uit een onderzoek van Ericsson blijkt dat uitstekende vioolstudenten op 21-jarige leeftijd gemiddeld 2 keer zo lang gestudeerd hadden (10.000 uur) dan middelmatiger violisten (5.000 uur).

2. Wonderkinderen zijn eerder uitzondering dan regel.

Buitengewone muzikale vaardigheid ontwikkelt zich, volgens Sosniak, geleidelijk gedurende de beginjaren van de studie. Van belang is daarbij de kwaliteit van de relatie van het kind met de ouders en de leraars. Belangrijker is het leuk maken van de lessen dan een kritische, confronterende of prestatiegerichte aanpak. De ouders van de beste studenten waren trouwens minder muzikaal onderlegd dan de ouders van gemiddelde studenten die hogere maatstaven hanteerden.

3. Belang van improvisatie en exploratie.

Volgens een onderzoek van Sloboda en Howe hadden de beste studenten in hun beginjaren minder aan formele muziekstudie gedaan dan de gemiddelde studenten. Ze besteedden wel evenveel tijd aan muzikale activiteiten maar waren meer bezig met improvisatie en exploratie. Formele taakgeoriënteerde studie richt zich meer op technische dan op expressieve vaardigheden. Improvisatie en exploratie richten zich meer op de expressieve ontwikkeling van het individu.

4. Zowel erfelijkheid als een vroege muzikale opleiding beïnvloeden het ontstaan van een absoluut gehoor.

In een Amerikaans onderzoek van 1989 (Baharloo, Johnston, e.a.) werden 600 muzikanten uit conservatoria, opleidingsinstellingen en orkesten getest op het al dan niet hebben van een absoluut gehoor.

Een muzikale training op jonge leeftijd bleek noodzakelijk maar niet voldoende voor de ontwikkeling van een absoluut gehoor. Veertig procent van de muzikanten die begonnen met muzikale training vóór de leeftijd van 4 jaar, ontwikkelden een absoluut gehoor. Slechts 3% van de muzikanten die pas startten met hun muzikale training na 9 jaar, hadden een absoluut gehoor. Dit wijst op het belang van een vroege muzikale training. Maar muzikanten met een absoluut gehoor meldden vier keer meer dat ze een familielid hebben met een absoluut gehoor dan muzikanten zonder absoluut gehoor. Dit wijst op een erfelijke aanleg.

Deze onderzoeksgegevens geven aan dat zowel vroege muzikale training als erfelijke aanleg een rol spelen in de ontwikkeling van een absoluut gehoor.

De Britse pers deed gisteren het loden hemel, sloeg Nunes bij het
~~De standaard~~ 6/11/1999

Perfekte toon voor iedereen

LONDEN — Een van de meest begeerde eigenschappen onder muzikanten, een absoluut gehoor, is misschien niet zo zeldzaam als altijd aangenomen werd. Dat blijkt uit recent onderzoek.

Mensen met een perfect gevoel voor toon kunnen een muziknoot van eender welk geluid, een slaande klok of een kerkklok, meteen identificeren en nabootsen. Wolfgang Amadeus Mozart was daarin van uitzonderlijk jonge leeftijd be- gaafd. Nat King Cole, Maria Callas en Nigel Kennedy behoren tot het kleine kringetje dat een perfect gevoel voor toon had. Er werd altijd aangenomen dat slechts 1 op 10.000 mensen deze eigenschap heeft.

Volgens een studie, zo schrijft *The Independent*, is die eigenschap echter algemeen verspreid bij mensen die Chinees of Vietnamees spreken.

Onderzoekers van de Universiteit van Californië denken dat de gave

op jonge leeftijd aan iedereen kan worden aangeleerd. Deze bevinding werd voorgesteld op een congres in Ohio.

Voor het onderzoek werden sprekers van tonale talen bestudeerd. „Mensen met Chinees of Vietnamees als moedertaal hebben een uitzonderlijke aanleg voor toon. Dat blijkt uit hun uitspraak van woorden”, zegt Diana Deutsch, een psychologe die gespecialiseerd is in de perceptie van muziek.

Het team testte sprekers zonder of met weinig muzikale ervaring. Allen hadden een goed gevoel voor toon bij het voorlezen van woordenlijsten in hun eigen taal.

Deutsch: „Omdat niemand van hen veel muzikale ervaring had, gingen we ervan uit dat ze hun aanleg verwierven door het leren van een tonale taal.”

Er is lang geloofd dat gevoel voor toon ofwel erfelijk was, ofwel op jonge leeftijd aangeleerd kon worden door intense training.

Bron: Evers, F., Jansma, M. e.a.

'Musiekpsychologie' Van Gorp, 1995

Hoofdstuk 2: Talent, Motivatie, oefening en succes
geschreven door John A. Sloboda